

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н.КАРАЗІНА

ПРОГРАМА
атестаційного іспиту «Методологія психології» для здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 –
Психологія

Програму погоджено методичною комісією факультету психології
Протокол № 9 від 29.10.2020 року

Голова методичної комісії Гімаєва Ю.А. _____ (Юлія ГІМАЄВА)

Затверджено на засіданні
вченої ради факультету психології протокол № 8 від 02.11.2020 р.

Голова вченої ради
факультету психології _____ Надія КРЕЙДУН

Секретар вченої ради
факультету психології _____ Лілія ЗОТОВА

Харків 2020

ВСТУП

Програма атестаційного іспиту «Методологія психології» за спеціальністю 053 – психологія відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Предметом атестаційного іспиту є основні поняття методології, рівні методологічного знання, наукова теорія, плани досліджень, принципи, категорії психологічної науки.

Мета та завдання атестаційного іспиту

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі повинні показати такі результати навчання:

- знання основних понять, категорій, принципів, методів психології;
- вміння здійснювати теоретичний та методологічний аналіз актуальних проблем психологічної науки;.
- вміння аналізувати та критично оцінювати результати психологічних досліджень;
- вміння організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ВИКЛАД ЗМІСТУ АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Тема 1. Структура і функції методологічного знання і його значення для психології

Методологія науки як область наукового пізнання. Дослідницька область методології науки. Співвідношення понять «методологія» і «наука», «наукознавство», «філософія», «світогляд». Дескриптивна і нормативна методологія. Структура методологічного знання: філософсько-світоглядний рівень, рівень загальнонаукової методології, рівень конкретно-наукової методології, рівень процедури і техніки дослідження. Значення методології для психологічної науки. Роль методології у формуванні предмета науки. Базові поняття методології: предмет і об'єкт дослідження, пізнавальна ситуація. Розвиток уявлень про пізнавальної ситуації в психології. Методи дослідження в методології.

Тема 2. Рівні методологічного знання

Функції філософсько-світоглядного рівня в структурі методологічного знання. Класичний і некласичний ідеал наукової раціональності. Філософські основи сучасної психології. Рівень загальнонаукової методології. Загально-методологічні підходи перших десятиліть ХХ ст.: загальна теорія систем, кібернетика. Сучасні загально-методологічні підходи та перспективи їх застосування в психології: синергетика, теорія хаосу. Конкретно-наукова методологія – тенденції розвитку, критерії оцінки. Рівень процедур і технік дослідження, підходи до типологізації психологічних методів. Типологія психологічних методів.

Тема 3. Теорія та дослідження в психології

Підстави теоретичного знання: наукова картина світу, ідеали і норми наукового пізнання, філософські підстави науки. Підстави класичної, некласичної і постнекласичної науки взагалі і психології в тому числі. Наукова теорія як вища форма теоретичного знання та її структура. Види теорій. Інші види теоретичного знання. Теорії ad hoc. Емпіричне і теоретичне узагальнення. Пояснення, редукція і редукціонізм в психології. Психологічне дослідження: види, етапи. Плани досліджень – доекспериментальні, квазіекспериментальні, експериментальні. Достовірність висновків.

Тема 4. Методологія якісних досліджень в психології

Методичний і методологічний сенс поділу якісних і кількісних досліджень в психології. Особливості дослідницьких питань в кількісних і якісних дослідженнях. Ідеї соціального конструкціонізму і критичних соціальних теорій як філософська підстава якісної методології дослідження в психології. Науковий статус якісних досліджень випадків (case study, кейс-стаді) в психології. Етика проведення якісного дослідження в психології. Основні методи збору даних в якісному психологічному дослідженні. Основні правила формулювання питань для інтерв'ю та фокус-груп. Типи узагальнення і стратегії формування вибірки в якісних психологічних дослідженнях. Ідея і методи комплексної інтерпретації тексту (на прикладі роботи з фрагментом тексту).

Тема 5. Фундаментальні методологічні проблеми психології

Проблема об'єктивного методу в психології. Філософські передумови створення об'єктивного методу за В. П. Зінченко і М. К. Мамардашвілі. Сучасні підходи до створення об'єктивного методу. Психофізична і психофізіологічна проблема подібності та відмінності. Основні варіанти вирішення психофізіологічної проблеми - паралелізм, взаємодія, ідентичність. Проблема одиниць аналізу психіки. Методологічні вимоги до одиниці аналізу. Варіанти вирішення проблеми: одиниці аналізу психіки і одиниці аналізу особистості. Проблема біологічного і соціального.

Тема 6. Категорії психології

Категорія діяльності – діяльність як пояснювальний принцип і предмет наукового вивчення. Основні змістовні характеристики діяльності людини, розвиток уявлень про предметності і усвідомленості діяльності. Категорія спілкування в гуманітарних науках і в психології. Трактують спілкування як обміну інформацією, взаємодії суб'єктів і як діяльності. Категорія особистості – вихідні методологічні принципи визначення особистості, проблема одиниць аналізу, основні варіанти теорій особистості – структурні, функціональні. Теоретичні настанови щодо співвідношення понять людина, індивід, індивідуальність, особистість. Структура особистості як проблема. Проблема розвитку та рушійних сил розвитку особистості. Проблема періодизації розвитку особистості.

Тема 7. Методологічні принципи психології

Варіанти детерміністичних уявлень в історії науки за М. Г. Ярошевським: предмеханістичний, механістичний, біологічний, біопсихічний, соціопсихічний. Детерміністичні уявлення в сучасній науці. Принцип розвитку. Співвідношення понять зростання і розвитку. Принцип системності.

Критерії оцінювання результатів атестаційного іспиту

Атестаційний екзамен «Методологія психології» проводиться в тестовій формі та перевіряє досягнення результатів навчання, визначених цією програмою. Екзаменаційний тест складається із 50 питань. Вибір

варіанту відповіді припускає вибір відповіді з кількох (4-5) варіантів. Правильною може бути тільки одна відповідь. За кожен правильну відповідь здобувач отримує 2 бали. Загальна сума дорівнює 100 балів.

Література

1. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. – Київ, 2003. –144 с.
2. Татенко В.О. Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми: навчальний посібник/ Віталій Татенко.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009.– 288 с.
3. Бусыгина Н.П. Методология качественных исследований в психологии. – М.: ИНФРА, 2013. – 304 с.
4. Джерджен (Герген) К. Социальный конструкционизм: знание и практика. Сб. статей / Пер. с англ. А.М. Корбута; Под общ. ред. А.А. Полонникова. – Минск: БГУ, 2003. – 232 с.
5. Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. — 2-е изд., испр. – М.: Институт психологии РАН, 1994. – 163 с.
6. Корнилова Т. В., Смирнов С. Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 320 с.
7. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. – М.: Прогресс, 1980. – 387 с.
8. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки. – М.: Академический Проект, Трикста. – 475 с.
9. Левин К. Закон и эксперимент в психологии // Психологический журнал. Том 22, № 2, №3

10. Левин К. Конфликт между Аристотелевским и Галилеевским способами мышления в современной психологии // История психологии XX века. Хрестоматия. – М., 2003
11. Мазилев В.А. Методология психологической науки. – Ярославль, 2003.
12. Никандров В.В. Экспериментальная психология. Учебное пособие. – СПб.: Издательство «Речь», 2003. – 480 с.
13. Петровский А.В. Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М., 1998. – 528 с.
14. Степин В.С. Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность. [Режим доступа] <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z00000249/>
15. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки. – М.: Издательство «Наука», 1978. – 391 с.
16. Юревич А.В. Структура психологических теорий // Психологический журнал, 2003, № 1, с. 5-13.